

Kadınların İş Hayatında ve Yönetimde Yer Almaları

Din İşleri Yüksek Kurulu, **24.10.2002** tarihinde Kurul Başkanı Doç.Dr.Şamil DAĞCI'nın başkanlığında toplandı.

Dinî Soruları Cevaplandırma Komisyonunca hazırlanan "Kadınların İş Hayatında ve Yönetimde Yer Almaları" konusundaki rapor görüşüldü. Yapılan müzakereler sonunda:

İslam'da insan olmaları bakımından, erkekle kadın arasında herhangi bir ayrım söz konusu değildir; her ikisi de eşit derecede Yüce Allah'ın emir ve yasaklarına muhataptır. Erkek olsun kadın olsun, bütün insanlar yeryüzünü imar etmek ve orada Allah'a kulluk etmekle yükümlüdürler. İslâm'da insanlık ve Allah'a kulluk bakımından kadınla erkek arasında bir fark bulunmadığı gibi temel hak ve sorumluluklar açısından da kadın erkek ayrımı bulunmamaktadır.

Dinimizde, erkeğe tanınan temel hak ve hürriyetler, aynı derecede kadına da tanınmıştır. Buna göre yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme; kişi hürriyeti ve güvenliği; vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyeti; mülkiyet ve tasarruf hakkı; meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunmada bulunma, kanun önünde eşitlik ve adaletle muamele görme hakkı, mesken dokunulmazlığı, şeref ve onurun korunması, evlenme ve aile kurma hakkı, özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığı, geçim teminatı gibi temel haklar bakımından kadınla erkek arasında herhangi bir ayrım söz konusu değildir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in kadınlardan biat almasının zikredilmesi (Mümtehone, 60/13), İslâm'da kadının iradesinin bağımsızlığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu itibarla kadın olmak, hak ehliyetini ve fiil ehliyetini daraltan bir sebep değildir. Sahip olduğu hakların, kocası ya da başkası tarafından ihlal edilmesi halinde kadının hakime başvurarak haksızlığın giderilmesini isteme hakkı bulunmaktadır.

İslâm'da kadının konumu ve hakları konusundaki tartışmaların önemli bir kısmı, kadının sosyal hayata katılması, çalışması ve kamu görevi üstlenmesi noktalarında odaklaşmaktadır.

1. Kadınların Ticaret ve İş Hayatına Girmesi

İslâm'a göre, kural olarak kadın, ev içinde ve dışında çalışabilir; ailesinin ihtiyaçlarını sağlamada kocasına yardımcı olabilir. Şartlara ve ihtiyaçlara göre, aile hayatında eşlerin rollerinin değişmesi de mümkündür. Önemli olan hayatın huzur ve düzen içinde geçmesi, ihtiyaçların karşılanmasında bireylerin imkan ve kabiliyetlerine uygun sorumlulukları dengeli şekilde üstlenmeleridir. Bazı kaynaklarda yer alan Hz. Peygamber'in, evin iç işlerini kızı Hz. Fatıma'ya, dış işlerini ise damadı Hz. Ali'ye yüklemiş olması[1], Müslümanlar için bir aile modeli oluşturma amacına yönelik bağlayıcı bir kural değil, ihtiyaç, örf ve adete dayalı tavsiye niteliğinde bir çözümdür. -

Kaldı ki, ev hanımının ailesine ve topluma katkıları küçümsenemeyecek kadar önemli bir iştir.

Kadın, mali ve ticarî alanlarda erkeklerle eşit konumda olup, kadın olması sebebiyle herhangi bir kısıtlamaya maruz değildir; ticaret ve borçlar hukuku alanında erkeklerin sahip oldukları bütün hak ve yetkilere sahiptir. İslâm dininde erkek ? kadın ayrımı yapılmaksızın, çalışıp kazanmak teşvik edilmiş, "insan için ancak çalıştığı vardır" (Necm, 53/39); "? Erkeklerle kazandıklarından bir pay vardır; kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır. Allâh'ın lutfundan nasibinizi isteyin..." (Nisa 4/32) buyurulmuştur.

Çalışma kapsamında değerlendirilen ticaret ile ilgili "Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir" (Nisa, 4/29), âyeti ile "Sizden herhangi birinizin ipini alıp da dağdan sırtına bir bağ odun yüklenerek getirip satması, dilenmesinden daha hayırlıdır"[2] hadisinde kadın erkek ayrımı söz konusu değildir.

Dinimizin insanlar arası ilişkilerde ve ticarî hayata ilişkin koyduğu açıklık, dürüstlük, güven, doğru sözlülük, sözünde durma, şart ve akitlere bağlı kalma, karşı tarafın zayıflığı, bilgisizliği ve sıkıntıda olmasını istismar etmeme gibi genel ilkelerine bağlı kalmak şartıyla, erkek ve kadın herkes helal ve meşru yollardan kazanç elde etme hakkına sahiptir.

2. Kadının Yöneticiliği

Bazı kaynaklarda kadının kamu görevi üstlenmesini sınırlandıran görüş ve hükümler yer

almaktadır. Ancak bu görüş ve hükümler, nasların açık ifadelerinden kaynaklanmayıp, fakihlerin içinde bulundukları sosyokültürel ve ekonomik şartları göz önünde bulundurarak ulaştıkları sonuçlardır.

Hız. Peygamber devrinden itibaren kadınlar, öğretmenlik, memurluk, doktorluk, hemşirelik, zabıta memurluğu gibi çeşitli özel ve kamu işlerinde çalışmışlardır. Nitekim Hız. Ömer, Medine pazarına Şıfa b. Abdullah'ı denetim görevlisi olarak tayin etmiştir. Bu konuda, hemen bütün fakihler görüş birliği içindedirler. Bununla birlikte, hakimlik ve üst düzey yöneticilik yapımaları konusunda önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. İslâm hukukçularının çoğunluğu kadından hakim olmayacağı kanaatindedirler. Ancak bu görüş, açık bir nassa dayanmayıp, toplumun gelenek ve telakkilerinden kaynaklanmaktadır. Hanefiler ve İbn Hazm, kadınların şahitlik yapabildiği dava türlerinde hakimlik de yapabileceği görüşündedirler. Taberî ve Hasan-ı Basrî gibi İslâm bilginleri ise, kadınların hakim olmasına hiçbir dinî engelin bulunmadığını kabul etmişlerdir. Bunlar da göstermektedir ki, klasik dönem İslâm bilginleri, kendi devirlerindeki bilgi, kültür ve tecrübe birikimlerinden hareketle, kadınların hakim olmalarıyla ilgili kanaatlerini ortaya koymuşlardır. Klasik fıkıh kaynaklarında, kadınların üst düzey kamu yöneticisi olamayacaklarına dair görüşler yer almaktadır. Bunlar da, yine fakihlerin kendi devirlerindeki bilgi, kültür ve tecrübe birikiminden kaynaklanmaktadır.

Hakimlik ve yöneticilik, toplumda önemli bir kamu görevi olduğundan, İslâm hakim ve yönetici olarak görevlendirilecek kişilerin, bu görevleri hakkıyla yürütebilecek niteliklere sahip olmaları üzerinde durmuş, cins, yaş veya renklere göre bir ayırım yapmamıştır. Hız. Peygamber ve sahabe döneminde kadınlar, henüz haklarındaki olumsuz yargılar tamamen silinmemiş olduğu halde içtihat etmiş, hüküm ve fetva vermiş, bir nevi hakimlik ve yöneticilik yapmış, savaşıra katılmış, yönetimin kararlarını etkileyecek ölçüde siyasi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ancak kadınların da sahip oldukları hak ve yetkilerin uygulamaya geçirilmesi ve kadınların sosyal hayatta aktif rol üstlenmeleri tamamen sosyoekonomik ve kültürel şart ve ihtiyaçlarla ilgilidir. İslâm bu konuda temel hak ve ilkeleri belirtmekle yetinmiş, geri kalan kısmı Müslüman toplumların kendi gelişim seyrine terkedilmiştir.

Aynı şekilde klasik kaynaklarda, devlet başkanı olmanın şartları arasında erkek olmak zikredilmekte, "Yönetimini kadına teslim eden bir toplum iflah olmaz"[3] hadisi delil getirilmekte ve bu görüşü desteklemek amacıyla, devlet başkanının ordunun başında sefere çıkması, Cuma hutbesini okuması ve namazı kıldırması gerektiği ileri sürülmektedir.

Her kamu görevinde olduğu gibi devlet başkanlığı için de liyakat şart olduğundan, devlet başkanlığına getirilecek kişinin cinsiyetine değil, bu göreve layık olup olmadığına bakılır. Diğer taraftan, devlet başkanının ordunun başında sefere çıkması, Cuma hutbesini okuması ve namazını bizzat kıldırması gerekmez. Bunların, görevlendireceğı kişiler tarafından yaptırılması mümkündür. "Yönetimlerini kadına teslim eden bir toplum iflah olmaz" anlamındaki hadise gelince, Hz. Peygamber bu sözöyle, başkanı bir kadın olan Sâsânî Devletinin kısa süre sonra yıkılacağını haber vermektedir. Nitekim bu devlet, kısa bir süre sonra yıkılmıştır. Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim'de, Sebe' Melikesi Belkıs'tan bahsedilirken herhangi bir olumsuz ifadeye yer verilmemiş olması, tarihte ve günümüzde başında kadın olduğu halde güçlü bir şekilde varlığını devam ettiren ülkelerin bulunması, Hz. Peygamber'in bu sözününün genel hüküm içermediğini göstermektedir.

Bu bakımdan İslâm'da kadının, kamu görevi yapmasını yasaklayan açık, kesin ve bağlayıcı bir nas yoktur. Bu itibarla, gerekli fitrî donanımı haiz, liyakatli kadınların devlet başkanlığı da dahil, her türlü yönetimde görev almasında dinî açıdan bir sakınca yoktur.

3. Sonuç

Yukarıda zikredilen açıklamalar ışığında;

- a) İslâm'da, erkeklere tanınan temel hak ve hürriyetlerin, aynı derecede kadınlara da tanındığına, kadın olmanın, hak ve fiil ehliyetini daraltan bir sebep olmadığına,
- b) İslâm'ı öngördüğü temel prensip ve hükümlere, genel ahlak kurallarına uyulmak kaydıyla, kadın - erkek herkesin, çalışma, ticaret yapma ve iş hayatına katılma hakkına sahip olduğuna,
- c) Gerekli fitrî donanımı haiz, liyakatli kadınların devlet başkanlığı da dahil, her türlü yönetimde görev almasında dinî açıdan bir sakınca olmadığına,

Karar verildi.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA